

Slobodchikov V. I., E. I. Isaev. – Moscow: Shkola-Press, 1995. – 384 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СТРАТАН-АРТИШКОВА Тетяна Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка

майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

STRATAN-ARTYSHKOVA Tetiana Borisivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Department of music-theoretical and instrumental subjects of Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of research interests: professional training of future teachers of musical art.

Дата надходження рукопису 10. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н.професор А. М. Растрюгіна.

УДК 37. 091. 3:78(075.8)

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький
ORCID iD 0000-0003-2760-275 x
e-mail: cherkasov_2807@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні реалії українського суспільства вимагають пильної уваги до питань розвитку художньо-естетичних смаків майбутніх фахівців образотворчого мистецтва. Витончений художньо-естетичний смак уможливає оцінювати міру довершеності предметних та духовних цінностей, сприяє формуванню художньо-естетичної культури особистості, розширює горизонти світосприйняття та світобачення, дозволяє створювати образи естетичної та художньої картини світу. За такого підходу визначення й обґрунтування організаційно-педагогічних умов розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва є актуальним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерел педагогічного та мистецького спрямування засвідчує, що вітчизняними та зарубіжними науковцями, з-поміж яких: Є. Антонович, О. Буров, С. Демчак, М. Кардашов, С. Коновець, В. Кузін, Л. Масол, В. Медушевський, А. Мелік-Пашаєв, Н. Миропольська, Б. Неменський, О. Олексюк, О. Отич, В. Проців, О. Рудницька, С. Свид, Г. Шевченко, Е. Шорохов, Б. Юсов значною мірою

досліджено та розкрито ті чи ті питання художньо-естетичного виховання, професійно-педагогічного становлення майбутніх фахівців образотворчого мистецтва. Тематика нашого наукового пошуку значно доповнює дослідження названих авторів, уможливає усвідомити особливості розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва.

Мета статті. Виходячи із заявленої проблематики, мета статті полягає в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усвідомлення розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва в процесі професійно-педагогічної підготовки уможливає уточнення основних дефініцій дослідження, а саме: «організаційно-педагогічні умови», «художньо-естетичний смак», «майбутній фахівець образотворчого мистецтва».

Досліджуючи значення феномена «організаційно-педагогічні умови» варто зазначити, що у науковому середовищі

існують різні точки зору стосовно інтерпретації зазначеного явища. Організаційно-педагогічні умови є, на думку дослідників, різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації навчально-виховного процесу; обставини, що сприяють розвитку чи гальмуванню навчально-виховного процесу; сукупність необхідних і достатніх факторів, що забезпечують організацію, регулювання, взаємодію об'єктів і явищ відповідного педагогічного процесу для досягнення поставленої мети; обов'язкові обставини, передумови, що визначають, зумовлюють існування чого-небудь, що сприяє ефективній професійній підготовці фахівців; сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання.

З'ясування сутності феномена «організаційно-педагогічні умови» засобом аналізу наукових джерел дозволяє прийняти визначення організаційно-педагогічних умов в галузі художньо-творчої діяльності як обставин, що сприяють розвитку навчально-виховного процесу, обумовлюють модернізацію певного напрямку художньо-педагогічної діяльності й уможливають підвищення ефективності та якості інтелектуально-творчого потенціалу особистості в галузі образотворчого мистецтва.

Що стосується другої дефініції, а саме «художньо-естетичний смак», варто зазначити, що цей феномен знаходиться у полі зору науковців починаючи з кінця ХХ століття, коли О. П. Рудницькою було запропоновано концепцію художньо-естетичного виховання, якою передбачено опанування майбутніми вчителями мистецьких дисциплін образотворчим, музичним та хореографічним мистецтвом.

За такого підходу доцільно зазначити, що відповідно до нової концепції художньо-естетичного виховання поняття художньо-естетичний смак сформувалося у науковому середовищі значно раніше й інтерпретується нами як здатність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва залежно від його духовного розвитку та інтелектуально-художнього досвіду сприймати та оцінювати міру довершеності предметних та духовних цінностей. Художньо-естетичний смак формується в процесі активної творчої діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва й інтегрує з формуванням художньо-естетичних інтересів і уподобань.

Художньо-естетичний смак певним чином впливає на поведінку вчителя, прийняття рішень в тих чи тих умовах культурно-освітнього середовища. До того ж позитивно чи негативно впливає на вибір засобів художньо-творчої діяльності та формування відносин вчителя з учнями і оточуючим середовищем.

Західноєвропейські науковці неодноразово наголошували на тому, що смак може бути результатом спадковості або тривалого і ретельного виховання. Невипадково французький філософ Вольтер у праці «Смак» звертав увагу на художню природу смаку і пов'язував його формування зі сприйманням різних творів мистецтва, і насамперед образотворчого мистецтва. Французький теоретик мистецтва Шарль Баттьо наголошував, що смак є вродженою здатністю людини спрямованою на досягнення прекрасного в природі й мистецтві.

Тож цілком закономірно, що розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва є сембіозом генетично наслідуваного та накопиченого в процесі життєдіяльності досвіду спілкування з шедеврами кращих художників різних епох і творчих напрямів. За такого підходу майбутні вчителі образотворчого мистецтва в процесі вивчення фахових дисциплін повинні на основі сприймання і усвідомлення краси в мистецтві виховувати власний художньо-естетичний смак. Безумовно, що тільки досконалі твори художників впливають на розвиток чуттєво-інтелектуальної сфери особистості й можуть бути активним засобом формування розвинутого художньо-естетичного смаку.

Не викликає сумніву, що твори всесвітньо відомих митців і художників завжди були зразком формування здорових художньо-естетичних смаків, які поєднували емоційне і свідоме. Почуття й емоції, які виникають в процесі сприймання творів образотворчого мистецтва, є результатом усвідомлення образного змісту твору, історичних умов, котрі мотивували художника до його написання, особливостей авторського стилю. Це уможливило розвинути емоційну сприйнятливість, реалізувати власні здібності, спрямувати зусилля на формування художнього світогляду, базових якостей особистості.

Слід зауважити, що емоційне і свідоме сприйняття творів образотворчого мистецтва залежить від загальної вихованості, рівня культури особистості, попереднього досвіду, установки на сприймання. Цей принцип навчання в теорії і методиці образотворчого мистецтва відтворює сутність художньої

діяльності, є твердженням достовірності естетичної теорії Гельвеція у трактаті «Про розум».

Відносно третьої дефініції, а саме «майбутній фахівець образотворчого мистецтва», то насамперед це інтерпретується як процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах мистецького спрямування для подальшої педагогічної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних виховних закладах естетичного спрямування.

Цілком зрозуміло, що будь-яке науково-педагогічне дослідження з теорії і методики професійної освіти вимагає визначення, теоретичного обґрунтування, запровадження та експериментальної перевірки організаційно-педагогічних умов, які уможливають розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, мотивують особистість до професійного зростання й максимального розвитку інтелектуально-творчих здібностей. З-поміж таких організаційно-педагогічних умов можуть бути наступні:

- формування уявлення про образотворче мистецтво як соціальний феномен, занурення у сучасне і класичне мистецтво, усвідомлення того, що жанри і форми образотворчого мистецтва змінюються разом із суспільством, його морально-етичними та естетичними цінностями;

- стимулювання стійкого інтересу та позитивної мотивації до художньо-творчої діяльності з метою розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва;

- формування у майбутніх фахівців образотворчого мистецтва розуміння і поваги до культур різних народів, вміння цінувати пам'ятки мистецтва, толерантно ставитися до їхніх уподобань і традицій, виступати гідними представниками та носіями традицій власної культури;

- добір інтерактивних технологій та інноваційних методів навчання, спрямованих на розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва;

- запровадження інформаційно-комунікативних технологій та комп'ютерної техніки для ознайомлення зі світовими досягненнями в галузі образотворчого мистецтва й художньо-творчою діяльністю майстрів близького і далекого зарубіжжя;

- активізація процесу самоудосконалення студентів під час

самостійної роботи з предметно-орієнтованих дисциплін, що суттєво впливає на розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва;

- залучення студентів факультетів мистецького спрямування педагогічних вищих навчальних закладів до роботи в студентських наукових товариствах, проблемних групах і наукових гуртках, з метою проведення науково пошукової роботи з розвитку художньо-естетичного смаку в галузі художньо-творчої діяльності як майбутніх фахівців так і учнів різних вікових груп;

- формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до творів світового образотворчого мистецтва, які за даними науковців, сприяють розвитку художньо-естетичного смаку в різних жанрах образотворчого мистецтва;

- розвиток у майбутніх фахівців образотворчого мистецтва потреби у самопрезентації, що містить у собі самоідентифікацію, відповідний рівень саморозуміння й самовизначення;

- створення електронних навчально-методичних комплексів з вивчення предметно-орієнтованих дисциплін, які уможливають здійснювати управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, передбачають інтеграцію різних художньо-теоретичних знань, умінь і навичок;

- сприйняття образотворчого мистецтва не тільки як носія морально-етичного досвіду людства, а й активного учасника розвитку суспільства, здатного відтворювати, виховувати, спонукати, перетворювати, розвивати художньо-естетичний смак майбутніх фахівців педагогічної галузі;

- розвиток культурної емпатії, неупередженості, ввічливості, спостережливості та комунікативної гнучкості, з метою позитивного впливу на розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва;

- інформованість учасників освітнього процесу про сучасні досягнення у галузі культури і мистецтва близького і далекого зарубіжжя, про нові стилі й технології, які домінують у різних жанрах і напрямках взагалі й образотворчого мистецтва зокрема.

Тож цілком закономірно, що розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва може відбуватися за наступними *блоками*: теоретичний, організаційний, методологічно-цільовий, змістовно-процесуальний, оцінно-результативний.

Незаперечним є факт, що реалізація організаційно-педагогічних умов здійснюється на засадах культурологічного, мистецтвознавчого, герменевтичного, системного, гуманістичного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, аксіологічного, дослідницько-зорієнтованого, модульного, контекстного *підходів* до розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва.

У проведенні дослідно-експериментальної роботи варто запроваджувати такі *принципи*, а саме: гуманізації, науковості, системності й послідовності, наступності, міжпредметності, вибору індивідуальної освітньої траєкторії, стабільності та динамічності, циклічності, усвідомленої перспективи.

Також очевидним є факт, що зазначені організаційно-педагогічні умови передбачають вплив на формування організаційного, мотиваційного, мотиваційно-ціннісного, мотиваційно-цільового, полімотиваційного, ціннісно-орієнтаційного, інтелектуально-пізнавального, когнітивно-інтелектуального, координуючого, комунікативного, особистісного, світоглядного, рефлексивного, гедоністичного, знаннєвого та практично-діяльнісного *критеріїв* на підготовчому, відтворювально-творчому, базовому, практично-технологічному, корекційно-розвивальному та конструктивно-творчому *етапах дослідження*.

Цілком імовірно, що для запровадження певних організаційно-педагогічних умов розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва використовуються *теоретичні методи дослідження*, з-поміж яких: аналіз, синтез, інтерпретація, абстрагування, узагальнення, аналогія, порівняння, структурування, хронологічний, діахронний, структурно-порівняльний аналіз, класифікація, уніфікація, синтез, систематизація, прогнозування, дедукція, індукція; *емпіричні методи дослідження*, як-от: педагогічний експеримент, спостереження, анкетування, бесіди, дискусії, презентації, диспути, круглі столи, створення проблемних ситуацій і ситуацій успіху, моделювання, перегляд відеоматеріалів, дидактичні та рольові ігри, мозковий штурм, тестування, інтерв'ю, експертне оцінювання, естраполяція, шкалування, ранжування, проектування, портфоліо, case-study; а також *статистичні методи*, а саме: кількісний та якісний аналіз даних з використанням методів математичної статистики.

Реалізація запропонованих організаційно-педагогічних умов передбачає проведення різних *форм* культурно-мистецьких заходів, пленерів, лекцій, семінарів, самостійної роботи, консультацій, науково-дослідної роботи, конференцій, олімпіад, виставок, масових культурно-просвітницьких і мистецьких форумів.

Доцільно зазначити, що реалізація організаційно-педагогічних умов забезпечується вдосконаленням навчально-виховного процесу за рахунок оновлення змісту дисциплін, з-поміж яких: «Історія українського образотворчого мистецтва»; узгодження «наскрізних тем» базових професійно-орієнтованих дисциплін, а саме: «Теорія та практика рисунку», «Теорія та практика живопису», «Теорія образотворчої грамоти», «Теорія та практика декоративно-прикладного мистецтва». Окрім того, підготовки і проведення практичних занять, відкритих уроків, майстер-класів за програмами навчальних практик з подальшим аналізом та обговоренням. До того ж оновлення змісту лекційних та практичних занять з курсу «Методика викладання образотворчого мистецтва у школі», запровадження нових змістових модулів з курсу «Комп'ютерне моделювання», проведення спецсемінару «Менеджмент в мистецтві».

Обмотивовано, що ефективним інструментом розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва може бути самостійна робота студентів із впровадження *електронного портфоліо*, мета якого – презентація власних педагогічних досягнень і досягнень в галузі світового образотворчого мистецтва, узагальнення матеріалів з досвіду роботи, активізація творчого ставлення до процесу та результату діяльності, фіксування результатів, освіта на протязі всього життя, лівня розвитку, робота над собою, об'єктивний аналіз власних професійних досягнень.

До електронного портфоліо входять дипломи про освіту видані навчальними закладами різних рівнів акредитації, посвідчення і свідоцтва про підвищення кваліфікації, копія посвідчення про проходження стажування, комплекси практичних робіт за певні роки роботи, характеристика міждисциплінарних зв'язків дисципліни «Образотворче мистецтво». До того ж відеопрезентація методів та форм роботи спрямованих на краще сприйняття нової інформації, уміння швидко розробляти власну «стратегію образотворчого мислення», більш результативніше розвивати

вміння та навички, мислити масштабно і конкретно образно, вміло інтегрувати отриманні знання, навчитися швидко і толерантно приймати рішення, обґрунтувати власну думку, стати багатогранною особистістю, здатною знайти вихід у будь-якій навчальній та позанавчальній ситуації.

Електронне портфоліо містить інформацію про раціональне використання освітнього WEB-сайту викладача, переваги інтеграції сайту з набором хмарних серверів, результати науково-дослідної діяльності, статті у періодичних виданнях, рецензування програм, структурно-логічних схем, методичних рекомендацій, участь у роботі методичних об'єднань, конкурсів, перемога у Всеукраїнському конкурсі «Учитель року – 2018». До портфоліо також входять наочні матеріали з позакласної роботи гуртка «Образотворче мистецтво», матеріали з оформлення кабінету, результати роботи у вигляді презентації картин, матеріали відкритих виховних та культурно-мистецьких заходів, участь у міських заходах.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. З огляду на сказане та зважаючи на недостатню розробленість зазначеної наукової проблеми варто наголосити, що вплив організаційно-педагогічних умов на розвиток художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва є актуальним і своєчасним. Розробка та запровадження організаційно-педагогічних умов з метою розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва уможливить формування педагогічної майстерності вчителя образотворчого мистецтва, позитивно вплине на формування духовних цінностей. Перспективи подальших наукових пошуків зумовлені розробкою нових технологій впливу на процес розвитку художньо-естетичного смаку майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, формування інтелектуально-художніх здібностей та загальнолюдських і професійних якостей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А., Свид С. П., Проців В. І. Художні техніки у школі / Є. А. Антонович, С. П. Свид, В. І. Проців. – К., 1994. – С. 19–22.
 2. Демчак С. М. Образотворче мистецтво. Альбом-посібник для 4 класу / С. М. Демчак. – Тернопіль, 2016. – 56 с.
 3. Кардашов М. В. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: Навчальний посібник для студентів вищих

навчальних закладів / М. В. Кардашов. – К., 2007. – 296 с.

4. Коновець С. В. Образотворче мистецтво в початковій школі: Методичний посібник / С. В. Коновець. – К.: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2007. – 80 с.

5. Кузин В. С. Методика обучения изобразительному искусству в школе / В. С. Кузин. – М.: Просвещение, 1989. – 129 с.

6. Шорохов Е. В. Методика преподавания композиции на уроках изобразительного искусства в школе / Е. В. Шорохов. – М., 1977. – 143 с.

REFERENCES

1. Antonovych, Ye. A., Svyd, S. P., Protsiv, V. I. (1944). *Khudozhni tekhniki u shkoli*. [Art techniques in school]. Kyiv.
 2. Demchak, S. M. (2016). *Obrazotvorche mystetstvo. Al'bom-posibnyk dlya 4 klasu*. [Art]. Ternopil'.
 3. Kardashov, M. V. (2007). *Teoriya i metodyka vykladannya obrazotvorchoho mystetstva*. [Theory and methodology of teaching fine arts]. Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchychk navchal'nykh zakladiv. Kyiv.
 4. Konovets, S. V. (2007). *Obrazotvorche mystetstvo v pochatkoviy shkoli*. [Fine Arts in Elementary School]. Metodychnyy posibnyk. Kyiv. Instytut pedahohiky i psykholohiyi profesynoyi osvity APN Ukrayiny.
 5. Kuzyn, V. S. (1989). *Metodyka obuchenyya yzobrazitel'nomu yskusstvu v shkole*. [Methodology of teaching fine arts at school]. Moscow. Prosveshchenye.
 6. Shorokhov, E. V. (1977). *Metodyka prepodavannya kompozitsyy na urokakh yzobrazitel'noho yskusstva v shkole*. [Method of teaching composition at the lessons of fine arts at school]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: становлення і розвиток мистецької освіти в Україні, теорія і методика викладання мистецьких дисциплін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHERKASOV Volodimer Fedorovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Department of music-theoretical and instrumental subjects of Centralukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: the formation and development of the formation and development of artistic education in Ukraine, the theory and methodology of teaching artistic disciplines.

Дата надходження рукопису 12. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрюк.